

Anastasiia Kovalchuk^{a)}

 <https://orcid.org/0000-0002-1851-5104>

Pomoc adwokatów Ukraincom przybywającym do Polski

Abstract: The author aims to present the possibilities of helping Ukrainian citizens from the practical side, as based on author's own professional experience. To that effect, the paper considers various legal issues faced daily by Ukrainians who came to Poland after the outbreak of the war in Ukraine.

The purpose of the article is also to study the changes in Polish legislation that were introduced to simplify the possibility of regulating the legal situation of Ukrainian citizens residing in Poland. The work touches upon the issue of legalizing the stay of Ukrainians on the territory of the Republic of Poland, the care and guardianship of minor children coming from Ukraine, the transfer of economic activity from Ukraine to Poland, as well as the issue of marriage conclusion by Ukrainians in Poland.

Keywords: foreigner — attorney — marriage — foreign element — changes in the procedure of legalization of stay

1. Wstęp

Wojna toczona w Ukrainie, w której masowo giną zarówno żołnierze, jak i cywile, jest tragedią nie tylko dla Ukrainy, ale dla całego świata. Rozwój ludzkości w XXI wieku — techniczny i duchowy — stoi w sprzeczności z ludobójstwem, które ma obecnie miejsce w Ukrainie. Tysiące

---

^{a)} Mgr, Akademia Leona Koźmińskiego.

Ukraińców codziennie opuszcza swoje domy, porzucając dotychczasowe życie i szukając bezpiecznej przystani dla siebie i swoich rodzin, często wybierając w tym celu inny kraj, w tym Polskę.

Jeśli chodzi o statystyki dotyczące przekraczania granicy polsko-ukraińskiej, to Straż Graniczna informuje, że łączna liczba Ukraińców przybyłych do Polski od 24 lutego 2022 r. do 12 lutego 2023 r. to 7,931 mln osób.

Według polskiego MSWiA 75% obywateli Ukrainy, którzy od początku wojny przekroczyli granicę ukraińsko-polską, to osoby pełnoletnie. Według statystyk około 97% migrantów wojskowych to kobiety, a mężczyźni stanowią zaledwie 3%, bo tylko niektóre kategorie mężczyzn w Ukrainie są uprawnione do przekraczania granicy.

Według badań przeprowadzonych przez organizację Lalafo, około połowa Ukraińców, którzy przyjechali do Polski z powodu wojny, jest w wieku produkcyjnym. Ponad 96% to kobiety w przedziale wiekowym 30—50 lat, 16% to osoby poniżej tego wieku, a 10% to osoby starsze. Spośród respondentów badania Lalafo prawie 90% ma dzieci, najczęściej jedno lub dwoje. Warto podkreślić, że prawie połowa przymusowych migrantów z Ukrainy chce po wojnie wrócić do domu, natomiast około 12% wyraża chęć pozostania w Polsce¹.

Celem niniejszego artykułu jest opisanie form pomocy udzielanej przez polskich prawników, w szczególności adwokatów, przy usuwaniu trudności, z którymi na co dzień stykają się Ukraińcy, którzy przybyli do Polski w celu znalezienia tymczasowego domu. Zostały uruchomione specjalne infolinie, otworzono punkty informacyjno-pomocowe, przygotowano miejsca noclegowe oraz dodatkowe miejsca w przedszkolach, szkołach podstawowych i szpitalach. W ośrodkach pomocy można uzyskać informację oraz radę w sprawach legalizacji pobytu cudzoziemców w Polsce, pomoc w znalezieniu odpowiedniej pracy, wsparcie psychologiczne, jak również w zakresie nauki języka i w wielu innych kwestiach.

Tysiące notariuszy, radców prawnych, adwokatów oraz aplikantów adwokackich w każdym województwie Rzeczypospolitej Polskiej oferuje *pro bono* swoją pomoc obywatelom Ukrainy przebywającym na terytorium Polski. Mimo tego, że większość adwokatów specjalizuje się w wąskich dziedzinach prawa, zupełnie niezwiązanych z obsługą cudzoziemców, obecnie ten układ się zmienił. Dzięki organizowanym przez Okręgowe Rady Adwokackie szkoleniom, mającym na celu poszerzenie wiedzy adwokatów-członków swojej rady w zakresie prawa cudzoziemców, ogromna liczba adwokatów uzyskała zarówno odpowiednią wiedzę teoretyczną, jak

---

¹ <https://www.ukrainianinpoland.pl/how-many-ukrainians-have-crossed-the-ukrainian-polish-border-since-the-beginning-of-the-war-current-data-pl/> [Dostęp: 21.02.2023 r.].

i umiejętności praktyczne do tego, aby nieść pomoc Ukraincom. Wbrew opinii publicznej pomoc adwokata może polegać nie tylko na reprezentowaniu strony w postępowaniu sądowym poprzez wystąpienia na posiedzeniach lub rozprawach oraz przygotowywanie odpowiednich pism procesowych. Pomoc adwokata jest możliwa również w kwestiach dotyczących życia codziennego, takich jak: uzyskanie pozwolenia na pracę, reprezentowanie przed instytucją bankową, kupno nieruchomości lub samochodu, założenie działalności gospodarczej, wsparcie w prowadzeniu biznesu itp. Ponadto adwokata można ustanowić pełnomocnikiem w celu prowadzenia sprawy od początku, jak również praktycznie na każdym etapie sprawy prowadzonej dotychczas bez profesjonalnego pełnomocnika. Taka jest przecież rola adwokata — niesienie pomocy w załatwieniu sprawy w sposób profesjonalny w sytuacji, gdy umiejętności i wiedza w tym zakresie zwykłego obywatela, niebędącego profesjonalistą, są niewystarczające. Co prawda są sprawy sądowe, w których występowanie adwokata lub radcy prawnego przy ich prowadzeniu jest konieczne. Istnieje też przymus adwokacko-radcowski np. w postępowaniu przed Sądem Najwyższym, co oznacza, że prowadzenie takiego typu spraw nie jest możliwe bez ustanowienia profesjonalnego pełnomocnika.

Z pomocą adwokata i jego rolą w tym zakresie wiąże się mnóstwo niuansów. W niniejszym opracowaniu z konieczności ograniczę się do najbardziej przydatnych i użytecznych w dzisiejszych czasach form pomocy.

2. Pomoc polskiego adwokata świadczona kolegom- -adwokatom oraz aplikantom adwokackim pochodzącym z Ukrainy

Regres gospodarczy, inflacja, brak zapotrzebowania na usługi prawnicze oraz zagrożenie dla życia występujące obecnie w Ukrainie sprawiają, że ogromna liczba adwokatów, przeważnie adwokatów-kobiet, jest zmuszona do wyjazdu za granicę, w tym do Polski. Wielu z nich zamierza prowadzić swoją praktykę adwokacką w Polsce, aby móc wspierać finansowo członków rodziny, którzy zostali w Ukrainie, oraz aby zaspokoić swoje potrzeby życiowe podczas pobytu w Polsce. Okręgowe Rady Adwokackie wspierają w tym zamierzeniu ukraińskich adwokatów; na swoich stronach internetowych zamieściły instruktaż, w jaki sposób można to osiągnąć.

Pierwszym wymaganiem jest bycie wpisanym na listę prawników zagranicznych. W tym celu ukraińscy adwokaci powinni złożyć wnioski o wpisanie na listę prawników zagranicznych ze wskazaniem typu listy — lista „B” zagraniczni prawnicy z obszaru niebędącego Unią Europejską — w kancelarii Okręgowej Rady Adwokackiej według planowanego miejsca prowadzenia działalności.

Adwokaci, którzy zostali na Ukrainie i próbują wspierać gospodarkę kraju poprzez prowadzenie biznesu, potrzebują wsparcia finansowego od kolegów z innych krajów. Wiceprezes Ukraińskiej Naczelnej Rady Adwokackiej V. Gvozdiy zwrócił się z oficjalnym pismem do Izby Adwokackiej w Katowicach z podziękowaniem za znaczące wsparcie w różnych aspektach obywateli Ukrainy, ale jednocześnie z prośbą o pomoc finansową dla ukraińskich adwokatów, którzy znajdują się w krytycznym położeniu. Inflacja i bieżąca dewaluacja walutowa, powiązane z brakami żywności i paliwa, poważnie utrudniają codzienne życie. Niestety fundusze Naczelnej Rady Adwokackiej Ukrainy są już niemal całkowicie wyczerpane. Pismo to zawiera dane bankowe Naczelnej Rady Adwokackiej Ukrainy; zostało opublikowane na stronie internetowej Izby Adwokackiej w Katowicach, w związku z czym każdy członek tej izby oraz izb w innych miastach, jak również każdy zainteresowany ma możliwość udzielenia pomocy kolegom w Ukrainie, których sytuacja majątkowa jest zagrożona.

W Polsce, oprócz adwokatów przybyłych do Polski z Ukrainy, znalazło się też wielu obywateli Ukrainy z ukończonymi studiami prawniczymi w Polsce lub innych krajach Unii Europejskiej, którzy podjęli tu aplikację adwokacką. Sami aplikanci ukraińskiego pochodzenia, jak również ich rodziny cierpią w związku z napadem Rosji na ich kraj. Członkowie izb adwokackich zapewniają im indywidualne wsparcie w zależności od ich potrzeb.

Aplikantów niemających możliwości ponoszenia kosztów aplikacji adwokackiej dziekani właściwych Rad Adwokackich zwalniają na ich wniosek od opłaty ratalnej lub nawet semestralnej. Starsi koledzy wspierają aplikantów adwokackich nie tylko finansowo — zgłaszają się również na ochotników, aby pomóc w znalezieniu mieszkania dla członków ich rodzin, poszukujących w Polsce azylu.

Kolejną inicjatywą, która ma wesprzeć Ukrainę, jest organizowana przez Naczelną Radę Adwokacką zbiórka pieniężna, zachęcająca kolegów adwokatów i aplikantów adwokackich do włączenia się w pomoc obywatelom Ukrainy.

3. Legalizacja pobytu Ukraińców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

Pomoc adwokata może być przydatna w legalizacji pobytu Ukraińców — zarówno tych, którzy przybyli do Polski po 24 lutego 2022 r., jak i tych, którzy przebywają w Polsce od dłuższego czasu. Warto w tym miejscu nadmienić, że procedura legalizacji pobytu Ukraińców przybywających do Polski w celu uzyskania tymczasowego azylu w związku z wybuchem konfliktu zbrojnego w Ukrainie nieco się różni od procedury legalizacji pobytu Ukraińców przebywających już na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w dniu rozpoczęcia ataku Rosji na Ukrainę.

W pierwszej kolejności należy podkreślić, że zgodnie ze zmianami w procedurze legalizacji pobytu Ukraińców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, wprowadzonymi przez ustawę z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, Ukraińcy, którzy przybyli do Polski w okresie od 24 lutego 2022 r., będą mogli uzyskać numer PESEL po potwierdzeniu swojej tożsamości w urzędzie gminy według miejsca zamieszkania, a ich pobyt w Polsce będzie uznawany za legalny przez 18 miesięcy².

Posiadanie przez „uchodźcę” numeru PESEL jest niezbędne także do ubiegania się przez osoby i podmioty, które udostępniły mu zakwaterowanie i wyżywienie, o przyznanie świadczenia pieniężnego w wysokości 40 zł za dobę utrzymania cudzoziemca. Jeśli cudzoziemiec nie posiada numeru PESEL, takie świadczenie nie zostanie przyznane. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że nie wszyscy „uchodźcy” byli zainteresowani uzyskaniem numeru PESEL. Dotyczy to przede wszystkim uciekinierów wojennych oraz osób, dla których Polska była krajem tranzytowym.

Zmiana dotycząca obowiązku posiadania numeru PESEL została wprowadzona wskutek nowelizacji specustawy z dnia 27 kwietnia 2022 r. Do tamtej pory świadczenie pieniężne było przyznawane osobom, które zapewniały zakwaterowanie oraz wyżywienie uciekającym przed wojną nieposiadającym numeru PESEL Ukraińcom³.

Co ważne, rozważane wyżej przebywanie w Polsce nie jest tożsame z przebywaniem na podstawie posiadania statusu uchodźcy. Uzyskanie statusu uchodźcy jest zupełnie odrębną procedurą, która jest

² Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz.U. 2022, poz. 583), art. 2.

³ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2022 r. o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz.U. 2022, poz. 930), art. 1 ust. 1 pkt c.

koordynowana przez Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców⁴. Podstawową różnicą między przebywaniem na podstawie „numeru PESEL” a przebywaniem w związku z uzyskaniem statusu uchodźcy jest to, że w pierwszym wypadku cudzoziemiec ma dostęp do pracy. Z kolei status uchodźcy powoduje, że obywatel, który o niego występuje, jest pod ochroną Urzędu do Spraw Cudzoziemców, więc w momencie, kiedy ten status zostanie nadany, osoba ta nie ma dostępu do rynku pracy i nie może być legalnie zatrudniona na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Natomiast osoby przebywające w Polsce do 24 lutego 2022 r. nie mają możliwości skorzystania z tzw. ulgi w zalegalizowaniu swojego pobytu, więc mogą one występować o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy lub stały na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej pod warunkiem spełnienia określonych wymagań. O kartę stałego pobytu w Polsce mogą ubiegać się osoby posiadające polskie pochodzenie oraz Kartę Polaka, natomiast kartę pobytu czasowego można uzyskać na podstawie legalnego świadczenia pracy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, odbywania studiów stacjonarnych, pobierania nauki, połączenia się z rodziną oraz na podstawie innych okoliczności.

4. Przekazanie samochodu na potrzeby ukraińskiej armii

Adwokat może doradzić, jak przeprowadzić procedurę użyczenia samochodu na potrzeby ukraińskiej armii zgodnie z polskim i ukraińskim prawem. Użyczenie lub darowanie samochodu zaopatrzonego w polskie tablice rejestracyjne ma konsekwencje ubezpieczeniowe.

Po pierwsze, wjazd na terytorium Ukrainy samochodu, o którym mowa wyżej, jest możliwy wyłącznie w przypadku dysponowania ważnym certyfikatem zielonej karty, wydanym przez zakład ubezpieczeń społecznych działający na terenie Polski bądź na terenie Ukrainy, w związku z czym pojawia się pytanie — jak lepiej postąpić: przekazać samochód na podstawie darowizny, czy użyczyć?

Z punktu widzenia konsekwencji prawnych, a mianowicie ewentualnej odpowiedzialności cywilnej, prostszym rozwiązaniem jest darowizna. Przy zawarciu umowy darowizny jedynym zobowiązaniem darczyńcy jest zgłoszenie darowania pojazdu do właściwego urzędu skarbowego oraz wydziału komunikacji. W wyniku zawarcia umowy darowizny całokształt

---

⁴ Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz.U. 2013, poz. 1650), art. 16 ust. 1 pkt 2.

obowiązków związanych z eksploatacją samochodu, w tym obowiązek ubezpieczenia samochodu, jak również odpowiedzialność za szkody nim wyrządzone, przechodzi na nowego właściciela.

Drugą formą przekazania samochodu na Ukrainę jest umowa użyczenia, tj. oddanie go w bezpłatne użytkowanie. W tym przypadku z punktu widzenia ubezpieczeniowego sprawa jest nieco bardziej skomplikowana. Obowiązek ubezpieczenia samochodu spoczywa bowiem na właścicielu, to znaczy, że użyczający powinien wykupić zieloną kartę oraz śledzić jej termin ważności, aby aktualizacja, w tym przedłużenie, następowała w terminie. W rozważanych okolicznościach użyczający ponosi również odpowiedzialność za szkody wyrządzone pojazdem, które wykraczają poza sumy gwarancyjne. Warto przy tym zaznaczyć, że właściciel samochodu ponosi odpowiedzialność wyłącznie za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdu, nie zaś za wszystkie.

5. Opieka oraz kuratela nad małoletnim dzieckiem przybywającym z Ukrainy

Codziennie do Polski przybywa ogromna liczba małoletnich oraz niepełnoletnich dzieci, przy czym wiele z nich przekracza granicę nie ze swoimi opiekunami prawnymi (najczęściej rodzicami), ale z dziadkami, babciami, ciociami, starszym rodzeństwem, innymi krewnymi, a nawet z obcymi dla nich osobami. W zwykłych warunkach taka sytuacja nie mogłaby zaistnieć, ponieważ zgodnie z obowiązującym prawem Ukrainy wyjazd dziecka będącego obywatelem Ukrainy za granicę jest możliwy w towarzystwie jednego z rodziców lub innego opiekuna prawnego po poprzednim uzyskaniu poświadczonej notarialnie zgody na wyjazd drugiego rodzica. W przypadku podróżowania dziecka za granicę w towarzystwie innych osób, nawet krewnych, ale niebędących rodzicami lub opiekunami prawnymi tego dziecka, niezbędna jest poświadczona notarialnie zgoda na wyjazd obojga rodziców lub odpowiednio opiekunów prawnych.

Jednak wskutek wybuchu wojny w Ukrainie dnia 24 lutego 2022 r. regulacje w tym zakresie się zmieniły — dziecko może wyjeżdżać za granicę rodzimego kraju w towarzystwie osoby trzeciej za zgodą tylko jednego z rodziców lub opiekunów prawnych, a w razie podróżowania z jednym z rodziców nie jest niezbędna zgoda drugiego.

Problem polega na tym, że zgoda rodzica uprawnia osobę opiekującą się jego dzieckiem podczas podróży wyłącznie do legalnego przekroczenia

granicy Ukrainy z małoletnim dzieckiem, ale nie jest wystarczająca do sprawowania pełnej opieki nad dzieckiem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

W związku z powyższym, jak również z uwagi na wystąpienie uzasadnionej obawy przed handlem ludźmi, na mocy specustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego Państwa wprowadzono instytucję opiekuna tymczasowego, który będzie wyznaczony w pierwszej kolejności spośród krewnych, powinowatych lub innych osób dających rękojmię należytego wykonywania obowiązków opiekuna dziecka przebywającego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Taki opiekun ma uprawnienia do sprawowania opieki nad dzieckiem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, działania w jego imieniu oraz do rozporządzania jego majątkiem. Ustanawiając opiekuna, sąd powinien się kierować przede wszystkim dobrem dziecka. Dla kilkorga małoletnich dzieci można ustanowić jednego opiekuna tymczasowego, jeśli między ich interesami nie zachodzi sprzeczność. Taka możliwość jest najbardziej korzystna w przypadku rodzeństwa, ponieważ rodzeństwo nie powinno być rozdzielone w obcym dla nich kraju.

Procedura ustanowienia opiekuna tymczasowego dla dziecka jest wszczynana z urzędu lub na wniosek. Na wydanie decyzji w takiej sprawie przewidziano trzydniowy termin od dnia wpływu wniosku lub powzięcia informacji o konieczności ustanowienia opiekuna tymczasowego. Sąd orzeka w postępowaniu nieprocesowym po przeprowadzeniu rozprawy, w trakcie której powinien przesłuchać kandydata na opiekuna tymczasowego, który sprawuje faktyczną opiekę nad małoletnim, oraz samego małoletniego, jeśli jego rozwój umysłowy, stan zdrowia oraz stopień dojrzałości na to zezwalają. W miarę możliwości sąd powinien uwzględnić rozsądne życzenie małoletniego.

Nierzadko zdarza się też, że dziecko, uciekając przed wojną, przyjeżdża do Polski w celu uzyskania czasowego azylu zupełnie samo. Takie sytuacje miały miejsce zwłaszcza już po wybuchu wojny, tj. po 24 lutego 2022 r. Na granicy między Rzeczpospolitą Polską a Ukrainą Straż Graniczna najczęściej podejmowała decyzję o wpuszczeniu dzieci bez żadnych opiekunów faktycznych w związku z tym, że grożące im niebezpieczeństwo w kraju ogarniętym wojną było większe niż ryzyko wystąpienia większego niebezpieczeństwa przy przebywaniu w kraju zapewniającym azyl bez opiekuna. Dla takich przypadków przewidziana jest procedura ustanowienia kuratora dla małoletniego lub niepełnoletniego.

Sąd właściwy ze względu na miejsce pobytu małoletniego ustanawia kuratora do reprezentowania małoletniego w postępowaniu w sprawie udzielenia ochrony międzynarodowej, udzielenia pomocy socjalnej oraz umieszczenia małoletniego w pieczy zastępczej.

Procedura ustanowienia kuratora jest wszczynana na wniosek organu Straży Granicznej w razie poinformowania go przez małoletniego o swoim zamiarze złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej. Jednocześnie organ ten występuje z wnioskiem do sądu opiekuńczego właściwego ze względu na miejsce pobytu małoletniego o umieszczenie go w pieczy zastępczej.

Zgodnie z art. 61 ust. 7 Obwieszczenia Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 13 maja 2022 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej sąd opiekuńczy rozpoznaje wniosek o umieszczenie małoletniego w pieczy zastępczej niezwłocznie, jednak nie później niż w terminie 10 dni. Do czasu wydania tego orzeczenia małoletni przebywa w rodzinie zastępczej, która zapewnia mu bez opieki należyłą ochronę oraz bezpieczeństwo, lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego⁵.

Budżet Rzeczypospolitej Polskiej z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw wewnętrznych, ze środków, którymi dysponuje Szef Urzędu, pokrywa koszty pobytu małoletniego bez opieki w rodzinie zastępczej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego od dnia złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej do zakończenia przedmiotowego postępowania decyzją ostateczną. Rozważana kwestia jest uregulowana w art. 63 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej⁶.

6. Przeniesienie działalności gospodarczej z Ukrainy do Polski

Pomoc adwokata może być użyteczna nie tylko w stosunku do osób fizycznych przybywających z Ukrainy do Polski, lecz także dla osób prawnych.

Wojna w Ukrainie niesie ze sobą drastyczne skutki ekonomiczne dla tego kraju, co przejawia się w zupełnym załamaniu gospodarczym. Wzrost

---

⁵ Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 13 maja 2022 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2003, nr 128, poz. 1176, tj. Dz.U. 2022, poz. 1264), art. 61 ust. 7.

⁶ Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2003, nr 128, poz. 1176), art. 63.

cen, problemy logistyczne, brak paliwa i wiele innych trudności powoduje, że przeważająca większość „biznesów” nie jest w stanie funkcjonować choćby po to, by przetrwać tę katastrofę, nie mówiąc już o rozwoju. W związku z tym ogromna liczba przedsiębiorców stara się przenieść siedzibę oraz ośrodek funkcjonowania swojej firmy za granicę, nierzadko do Rzeczypospolitej Polskiej.

Warto nadmienić, że nie jest to łatwe do zrealizowania nie tylko ze względów logistycznych — obejmujących np. przewóz towaru, sprzętu oraz innego majątku ruchomego, przeniesienie dotychczasowych lub zatrudnienie nowych pracowników — lecz także z racji wymagań formalnych, od spełnienia których zależy możliwość legalnego funkcjonowania podmiotów gospodarczych, o których mowa, na terenie Unii Europejskiej, w szczególności w Polsce.

Wypada podkreślić, iż w związku z tym, że Ukraina nie należy do Unii Europejskiej, wymagania dotyczące podjęcia działalności gospodarczej przez podmiot z Ukrainy różnią się od wymagań stawianych podmiotom z państw członkowskich Unii.

Prowadzenie niektórych rodzajów działalności wymaga uzyskania licencji lub zezwolenia. Szczególne komplikacje pojawiają się w razie wykorzystania w obrocie gospodarczym konstrukcji franchisingu.

Przed rozpoczęciem działalności gospodarczej przez podmiot z Ukrainy na terenie Polski warto zasięgnąć porady polskiego adwokata.

7. Zawarcie małżeństwa przez Ukraińców w Polsce

Ukraińcy przebywający na terenie Polski mogą zawrzeć ślub cywilny na dwa sposoby: najmniej skomplikowane pod kątem wymagań formalnych jest zawarcie małżeństwa w Ambasadzie Ukrainy w Rzeczypospolitej Polskiej. Procedura ta przebiega w podobny sposób, jak zawarcie ślubu cywilnego w Urzędzie Stanu Cywilnego w Ukrainie, w związku z czym przyszli małżonkowie będący obywatelami Ukrainy nie są zobowiązani do przedłożenia żadnych dodatkowych dokumentów, jak w przypadku zawarcia małżeństwa w Urzędzie Stanu Cywilnego Rzeczypospolitej Polskiej.

W zwykłym trybie rezerwacja terminu do dokonania tej czynności trwa około 3—4 miesiące, gdyż w związku z tak nieprzewidywalną okolicznością, jak napadnięcie Rosji na Ukrainę, skutkującą wielką emigracją Ukraińców do Polski, Ambasada Ukrainy w Rzeczypospolitej Polskiej nie była w stanie w tak krótkim czasie powiększyć zespołu swoich

pracowników, aby zapewnić sprawne funkcjonowanie organu oraz należytą obsługę potrzebujących pomocy obywateli. Doprowadziło to do czasowego zawieszenia świadczenia niektórych usług przez Ambasadę, w tym rejestracji małżeństwa.

Taka sytuacja prowadzi do komplikacji życiowych wielu par. Instytucja małżeństwa jest bowiem ściśle związana z urodzeniem się dziecka (*de facto* uznaniem ojcostwa). Tocząca się w Ukrainie wojna powoduje, że coraz większa liczba mężczyzn podlegających powszechnemu obowiązkowi wojskowemu dotychczas zamieszkałych w Polsce wraca na Ukrainę, aby bronić swojej ojczyzny, co z kolei jest obarczone ryzykiem nagłej śmierci, w związku z czym powstają problemy prawne związane z dziedziczeniem.

Wymienione wyżej komplikacje życiowe nie stanowią katalogu zamkniętego. Aby uniknąć niektórych skutków związanych z niezarejestrowaniem małżeństwa, można sięgnąć po alternatywny sposób zawarcia małżeństwa cywilnego przez cudzoziemców w Polsce, który jest bardziej skomplikowany formalnie i czasochłonny.

Cudzoziemcy zamierzający zawrzeć związek małżeński w Urzędzie Stanu Cywilnego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oprócz standardowych dokumentów — takich jak dokumenty tożsamości, odpisy aktów urodzenia, a dla osób, które już pozostawały w związku małżeńskim, również dokument potwierdzający ustanie lub unieważnienie tego małżeństwa — powinni dodatkowo przedłożyć zaświadczenie z kraju pochodzenia o zdolności do zawarcia związku małżeńskiego wraz z przysięgłym tłumaczeniem tego dokumentu na język polski.

W praktyce to ostatnie jest najtrudniejsze, gdyż organy ukraińskie nie wydają takich dokumentów od 3 grudnia 2007 r. Dokumentem potwierdzającym brak przeszkód do zawarcia małżeństwa było do tej pory zaświadczenie o stanie cywilnym, które na podstawie ustępu 5 pkt 8.8 Regulaminu rejestracji stanu cywilnego na Ukrainie, zatwierdzonego Rozporządzeniem Ministerstwa Sprawiedliwości Ukrainy № 52/5 z 18.10.2000 r., wydawano na wniosek obywatelom Ukrainy i bezpieczeństwaom na stałe zamieszkałym w Ukrainie przez rejonowy lub miejski wydział Urzędu Stanu Cywilnego. Zaświadczenie to zawierało informację o tym, że akt zawarcia małżeństwa nie został odnaleziony w archiwum Urzędu Stanu Cywilnego w miejscu zamieszkania wnioskodawcy, a także imienne oświadczenie obywatela lub bezpieczeństwaowca, poświadczony przez kierownika urzędu stanu cywilnego, o tym, że wnioskodawca nie przebywał wcześniej w zarejestrowanym związku małżeńskim lub był, ale obecnie nie pozostaje w związku małżeńskim.

Jednak dnia 22 listopada 2007 r. Ministerstwo Sprawiedliwości Ukrainy przyjęło rozporządzenie nr 1154/5, które zmieniło ww. Regulamin i wydało je w nowym brzmieniu, które nie przewidywało wydawania

wyżej wspomnianego zaświadczenia o stanie cywilnym przez odpowiednie władze. Postanowienie to weszło w życie 3 grudnia 2007 r.⁷

Zamiast tego pkt 6 rozdziału 2 III Regulaminu (w aktualnej wersji rozporządzenia Ministerstwa Sprawiedliwości Ukrainy nr 1900/5 z 28.05.2021 r.) stanowi, że w razie potrzeby potwierdzenia stanu cywilnego w celu zarejestrowania małżeństwa w innym państwie obywatele Ukrainy i bezpaństwowcy mieszkający w Ukrainie składają oświadczenie, pod którym autentyczność podpisu musi być poświadczona notarialnie, w tym przez przedstawicielstwo dyplomatyczne lub urząd konsularny Ukrainy, w którym osoba ta oświadcza, że nigdy nie przebywała w zarejestrowanym związku małżeńskim lub że przebywała, ale aktualnie nie pozostaje w tym związku⁸.

Jednak w związku z tym, że oświadczenie osoby fizycznej nie jest uznawane w polskim Urzędzie Stanu Cywilnego za dokument wydany przez właściwy organ w kraju pochodzenia cudzoziemca, nie wystarczy ono do zarejestrowania małżeństwa w Polsce.

Artykuł 79 ust. 1 pkt 3 ww. ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. — Prawo o aktach stanu cywilnego stanowi, że cudzoziemiec zamierzający zarejestrować małżeństwo powinien przedstawić dokument stwierdzający, że zgodnie z właściwym prawem może zawrzeć małżeństwo. W przypadku braku możliwości dostarczenia takiego dokumentu sąd może zwolnić go z obowiązku złożenia rozważanego dokumentu w postępowaniu nieprocesowym na wniosek cudzoziemca. W procesie rozpatrywania takiego wniosku sąd ustala, czy cudzoziemiec rzeczywiście nie może uzyskać dokumentu i czy dana osoba może zawrzeć związek małżeński⁹.

W związku z tym obywatel Ukrainy przed złożeniem do Urzędu Stanu Cywilnego wniosku o zarejestrowanie małżeństwa musi wystąpić do sądu rejonowego (Wydziału Rodziny i Nieletnich) według swojego miejsca stałego lub czasowego pobytu w Polsce z wnioskiem o zwolnienie z obowiązku przedłożenia niezbędnego do rejestracji małżeństwa dokumentu.

Warto w tym miejscu nadmienić, że pomoc adwokata w tym zakresie jest niezbędna, ponieważ prowadzenie postępowania w Polsce wymaga nie tylko określonych umiejętności, lecz także biegłego władania specjalistycznym językiem polskim.

---

⁷ Rozporządzenie Ministerstwa Sprawiedliwości Ukrainy nr 1154/5 z dnia 22 listopada 2007 r.

⁸ Rozporządzenie Ministerstwa Sprawiedliwości Ukrainy nr 1900/5 z dnia 28 maja 2021 r., III Regulamin, 2 rozdział, pkt 6.

⁹ Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. — Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. 2014, poz. 1741), art. 79 ust. 1 pkt 3.

8. Wnioski

Polski adwokat udzielający pomocy prawnej obywatelowi Ukrainy musi pamiętać o tym, że obraca się w sferze sytuacji życiowych z elementem obcym, i brać pod uwagę związane z tym konsekwencje. Normalne staje się poszukiwanie prawa właściwego dla obsługiwanych przez niego stosunków prawnych. Pojawia się też problem prawa właściwego do oceny stosunku prawnego między nim a podmiotem Ukrainy (osobą fizyczną lub osobą prawną), któremu udziela pomocy. Zagadnienia te zasługują na oddzielne rozważenie.